

ע"פ 3498/13 - המערער ב-ע"פ 3498/13, פלוני, המערער ב-ע"פ 3574/13, פלוני נגד המשיבה: מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייט

ע"פ 3498/13

ע"פ 3574/13

לפני:

כבוד השופט ח' מלצר
כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט א' שהם

המערער ב-ע"פ 3498/13: פלוני
המערער ב-ע"פ 3574/13: פלוני

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי לנוער
נצרת מתאריך 07.04.2013 ב-ת"פ 14533-02-12
(כב' השופט ת' כתילי)

תאריך הישיבה: י"ט באייר התשע"ד (19.05.2014)

בשם המערער ב-ע"פ 3498/13: עו"ד רימונה שלג
בשם המערער ב-ע"פ 3574/13: עו"ד עלאא סלימאן

בשם המשיבה: עו"ד סיגל בלום
בשם שירות המבחן לנוער: גב' שלומית מרדר

1. בפנינו שני ערעורים על גזר דינו של בית המשפט המחוזי לנוער בנצרת (כב' השופט ת' כתילי) מתאריך 7.4.2013 ב-ת"פ 14533-02-12, בגדרו הושתו על המערערים עונשים שונים, אשר יפורטו להלן.

אקדים ואציין כי בתאריך 20.5.2014 עוכב ביצוע גזר דינם של המערערים עד להחלטה במסגרת הערעור.

תחילה נסקור את הנתונים הרלבנטיים לערעורים.

רקע עובדתי

2. בתאריך 8.2.2012 הוגש כנגד המערערים, שני קטינים בעת ביצוע העבירות שיוחסו להם, כתב אישום ובגדרו יוחסו להם העבירות הבאות: חבלה חמורה בנסיבות מחמירות (עבירה לפי סעיף 333 בצירוף עם סעיף 335(א)(1) ו-2), ובצירוף סעיף 29 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין); קשירת קשר לביצוע פשע (עבירה לפי סעיף 499(א)(1) לחוק העונשין); איומים (עבירה לפי סעיף 192 בצירוף סעיף 29 לחוק העונשין).

3. המערערים הודו בעובדות כתב האישום, והורשעו בבית משפט המחוזי על בסיס הודאתם.

4. לפי עובדות כתב האישום, המערערים, התגוררו ולמדו יחד עם א' (להלן: המתלון) בפנימייה באיזור עמק יזרעאל. המערער ב-ע"פ 3498/13 (להלן: המערער 1) חלק חדר אחד עם המתלון.

כפי שמתואר בכתב האישום, בתאריך 4.2.2012 קשרו המערערים קשר להכות במתלון במהלך הלילה של אותו היום, כאשר יישן בחדרו. בשעה 4:45 לפנות בוקר, ולאחר שהשניים השתכרו יחד עם אחרים, נכנסו המערערים לחדר בו ישן המתלון. המערער 1 הורה למתלון לקום ממטתו והיכה בפניו באגרוף. לאחר מכן, המערער 1 שלף סכין ואיים באמצעותו על המתלון. לאחר שהמתלון שאל את המערער 1 מדוע הוא מכה אותו, המערער 1 אחז בגרונו של המתלון והשתיק אותו. לאחר מכן, החלו שני המערערים להכות את המתלון בפניו ובגופו מכות חזקות באמצעות אגרופים ובעיטות עד אשר נפל המתלון על רצפת החדר.

כתוצאה מהמכות הנ"ל, נעקרו שתיים משיניו הקדמיות של המתלון ממקומן, וכן נגרם לו שבר בלסת העליונה. המתלון אף נחבל במצחו ובפניו, נוצר דימום בעינו של המתלון, וכן שטף דם מעל עינו הימנית. כמו כן, המתלון סבל מכאבים עזים בפניו, שיניו ואוזניו.

5. בתאריך 7.4.2013, לאחר שהוגש תסקיר שירות מבחן בעניינם, גזר בית המשפט המחוזי הנכבד את דינם של המערערים. בית המשפט המחוזי התייחס למספר שיקולים, ביניהם, נסיבות העבירה, נסיבות אישיות, חומרת עמוד 2

העבירה, והיות המערערים קטינים בעת ביצוע העבירה. נוכח כלל השיקולים השית בית המשפט על המערערים את העונשים הבאים:

על המערער 1 הושתו: 8 חודשי מאסר בפועל, 6 חודשי מאסר על תנאי (כשהתנאי הוא שבמשך שנתיים המערער 1 לא יעבור כל עבירה מסוג פשע), וקנס בסך 500 ש"ח. כן נקבע כי המערער 1 יפצה את המתלון בסך של 8,000 ש"ח.

על המערער ב-ע"פ 3574/13 (להלן: המערער 2) הושתו: 6 חודשי מאסר בפועל, 6 חודשי מאסר על תנאי (כשהתנאי הוא שבמשך שנתיים המערער 1 לא יעבור כל עבירה מסוג פשע), וקנס בסך 500 ש"ח. כן נקבע כי המערער 2 יפצה את המתלון בסך של 8,000 ש"ח.

הפער בענישה בין שני המערערים, נבע, לפי קביעת בית המשפט המחוזי, משלושה הבדלים בין המערערים:

ראשית, מן התסקיר בעניינו של המערער 1, ניתן היה להבחין כי הלה מפחית ממידת אחריותו על האירוע, ומטיל חלק מן האחריות על המתלון, וזאת להבדיל מן המערער 2, אשר לגביו עלה מהתסקיר כי הוא מבטא רמה גבוהה של מודעות עצמית באשר לאשמתו.

שנית, המערער 2 הודה תוך זמן קצר בעובדות כתב האישום, וזאת בניגוד למערער 1.

שלישית, המערער 1 נשא על גופו סכין בעת האירוע, ואיים באמצעותו על המתלון טרם הכאתו.

על גזר דינו של בית המשפט המחוזי הנכבד הוגשו הערעורים שבפנינו.

טענות הצדדים

6. המערער 1 טוען, כי בית המשפט המחוזי שם את הדגש, בענישה שקבע, על חומרת העבירה, אך לא התחשב כראוי בנסיבות האישיות שלו, כפי שעלו מהתסקיר. בין יתר הנסיבות האישיות ציין המערער 1 כי הוא עלה מאתיפיה בגיל 9, וכי הוא בן למשפחה בת שישה ילדים. עוד הוא הזכיר כי אימו התאבדה כשהיה בן 11 וכי אביו הרחיקו מביתו, ואז הוא נדרש לעבור ולהתגורר עם סבתו.

עוד מציין המערער 1 כי החל מחודש פברואר 2012, הוא שהה בקהילה טיפולית במסגרת צו מבחן. במסגרת זו, היה תפקודו ברמה גבוהה, הוא היה אהוב על הצוות הטיפולי, והדיווחים שהתקבלו בעניינו מגורמי הטיפול היו טובים (וזאת לאחר שהות של למעלה משנה במסגרת הטיפולית). בתוך כך, המערער 1 החל לשוחח על עברו הקשה, והגיע לשלב של מודעות עצמית ויכולת התבוננות פנימית. גם ביחס לביצוע העבירה, ניכר כי המערער מבין כי עשה טעות, ועמד על כך ששתיית אלכוהול מעמידה אותו בסיכון להתפרצויות אלימות. בסופו של יום, המערער 1 עבר כברת דרך

טיפול משמעותית, אשר יש להעניק לה משקל רב, במסגרת השיקולים בענישה.

לבסוף המערער 1 טוען, כי היה על בית המשפט לבכר את שיקולי השיקום, חרף חומרתה של העבירה, וזאת נוכח סיכויי השיקום הגבוהים, והיות המערער 1 קטין בעת ביצוע העבירה, וללא עבר פלילי.

7. המערער 2 טוען כי בית המשפט המחוזי שגה בכך שלא התייחס לכך שחלקו בביצוע העבירה היה משני בלבד. המערער 2 מוסיף וטוען, כי על בית המשפט היה לייחס משקל רב יותר להודאתו המהירה, אשר חסכה זמן שיפוטי יקר. המערער 2 סבר כי משיתוף הפעולה שלו ניתן ללמוד על חרטתו המלאה, והדבר אף עולה מתסקיר שירות המבחן שנערך לו.

גם המערער 2 ביקש לעמוד על נסיבות חייו הקשות: היותו בן למשפחה מרובת ילדים (8 ילדים, מתוכם בת אחת חולה בסוכרת ואחרת סובלת מלקות שמיעה), אשר עלתה מאתיופיה, שאימו נפטרה כשהיה בן 3, ושמשפחתו מטופלת בשירותי הרווחה על רקע בעיות כלכליות.

המערער 2 אף מפנה לתהליכים טיפוליים שעבר ובין היתר לעובדה שהחל ללמוד במסגרת קידום נוער, ונמסר כי התנהגותו טובה והוא משתתף בפעילויות. המערער 2 מבקש גם להסתמך על תסקיר שירות המבחן, ממנו עולה כי הוא שיתף פעולה באופן מלא עם שירות המבחן והשתלב היטב בתוכניות הטיפול השונות. בהקשר זה, המערער 2 אף מציין את עובדת היותו קטין בעת ביצוע העבירה, ולפיכך, לשיטתו, שיקולי השיקום צריכים לקבל משנה תוקף.

8. המשיבה מצידה בדיונים שנערכו בפנינו, סמכה את ידיה, על פסק דינו של בית המשפט המחוזי. לטענת המשיבה, הענישה במקרה זה היתה ממילא מתונה, ולקחה בחשבון את העובדה שמדובר בקטינים. בנוסף, ב"כ המשיבה הדגישה בפנינו, שלמרות החשיבות הרבה של שיקום המערערים, לא ניתן במקרה זה שלא להתייחס לחומרת העבירה, ולשקול גם את המחיר שנגבה מן המתלונן, בעקבות האלימות שהופנתה כלפיו.

השתלשלות ההליכים בפני בית משפט זה

9. בתאריך 25.6.2013, התקיים דיון בערעורים. בדיון התברר כי המערער 1 עומד לסיים הליך טיפולי ארוך, בן שנה וחצי, במוסד מלכישוע. לגבי המערער 2, שירות המבחן המליץ לדחות את הדיון, כדי שיוכל להמשיך בהליך טיפולי שהחל בו קודם לכן באשקלון. לפיכך, נקבע כי הדיון בערעור יידחה, כדי לאפשר לשירות המבחן להמשיך ולעקוב אחר תהליכי השיקום של המערערים.

10. בתאריך 30.12.2013, נערך בפנינו דיון המשך בערעורים. בתסקיר המבחן שהוגש עובר לדיון בעניינו של המערער 2, הומלץ לדחות את הדיון בארבעה חודשים נוספים, וזאת על מנת לעקוב עוד אחר עמידתו של המערער 2 בתכנית טיפול שנבנתה עבורו, המתמקדת במניעת שתיית אלכוהול ובשליטה בכעסים, תחומים אשר באו לידי ביטוי בעבירה, מושא האישום. נוכח המלצת שירות המבחן, ומתוך רצון שלא לפצל את הדיון בערעורים, הוחלט לקיים דיון המשך נוסף בשני הערעורים בחודש מאי 2014.

11. לקראת הדיון האחרון בתיק, אשר נקבע לתאריך 19.5.2014, התקבלו תסקירי מבחן משלימים בעניין המערערים. בתסקירים נכתב כלדקמן:

לגבי המערער 1 נכתב כי חרף חוסר יציבות שחוזה המערער 1 בכל תחומי חייו (מגורים, עבודה, החלטות לגבי העתיד והלימודים) – שירות המבחן התרשם כי המערער 1 שם לו כיעד את השתלבותו הנורמטיבית בחברה. יצוין כי אף שהמערער 1 לא עמד בכלל התשלומים שהיה עליו לשלם כפיצוי למתלונן – שירות המבחן התרשם שאין בכך כדי להעיד על חוסר מחויבות מצידו להליך המשפטי, אלא על היעדר כוחות להתמודדות עם קשייו הכלכליים והאחרים. באשר לפיצוי המתלונן, המערער 1 החל לשלם את הפיצוי, אך בשל מצוקתו הכלכלית, את שלושת התשלומים האחרונים טרם שילם. לבסוף, שירות המבחן ציין כי על אף שהמערער 1 מזהה את הרגשות שהובילו אותו להתנהגות הפוגעת, ומדבר על הקושי שלו להתמודד עם כעס אצור, הוא עדיין מתקשה להכיר בחומרת מעשיו, והפנים רק באופן חלקי את הבעייתיות בנזק שהסב למתלונן.

נוכח האמור, שירות המבחן המליץ שלא לשלוח את המערער 1 למאסר בפועל, דבר שעלול לחבל בתהליך השיקומי הממושך שעבר עד כה. משכך, המלצת שירות המבחן היתה להטיל עליו תקופת מאסר אותה יוכל לרצות בדרך של עבודות שירות, ובנוסף להטיל עליו צו מבחן למשך חצי שנה.

לגבי המערער 2 נכתב כי הליך הערעור "גייס" אותו להליך טיפולי. המערער 2 נענה לקשר עם שירות המבחן, והביע נכונות להליך טיפולי המתמקד בתחום מניעת שתיית אלכוהול ושליטה בכעסים. המערער 2 אף הצליח לעמוד ולהתמיד בתכנית טיפולית מתאימה אשר נבנתה עבורו. ביחס לעבירה – ניכר היה כי ההליך הטיפולי של המערער 2 היה מוצלח והביא להפנמה מצידו של משמעות מעשיו וללקיחת אחריות מצידו על מעשיו. המערער 2 אף שילם את הקנס שהושת עליו, וממשיך לשלם למתלונן עד היום את הפיצוי שקבע בית המשפט המחוזי.

נוכח האמור, שירות המבחן המליץ גם לגבי המערער 2, כי יש להטיל עליו תקופת מאסר אותה יוכל לרצות בדרך של עבודות שירות חלף עונש המאסר בפועל שהושת עליו – וזאת על מנת שלא לפגוע בהליך הטיפולי המוצלח אותו הוא עובר. כן, הומלץ להטיל עליו צו מבחן למשך שנה, אשר במסגרתו יפקח שירות המבחן על התהליך הטיפולי והשיקומי אותו הוא עובר.

12. בדיון האחרון שנערך בפנינו, באי כוח הצדדים העלו בפנינו את טיעוניהם, ואף שמענו את נציגת שירות המבחן. בתום הדיון, הוחלט כי הממונה על עבודות השירות יגיש לבית המשפט חוות דעת בדבר התאמתם האפשרית של המערערים לעבודות שירות. לגבי המערער 1 הממונה על עבודות השירות הביעה חוסר ביטחון בנוגע להתאמתו לריצוי המאסר באופן זה. ביחס למערער 2 נכתב, כי הלה עבר תהליך התבגרות, ומרגיש כי חווה שינוי, ומכאן שניתן לאפשר לו לרצות מאסר בדרך של עבודות שירות.

לאחר שהצענו את הרקע הרלבנטי, את טענות הצדדים, ואת המלצות שירות המבחן וחוות דעת הממונה על עבודות השירות, ניגש לדון בהכרעה בערעורים.

דיון והכרעה

13. לאחר שבחנו את נימוקי הערעורים ושמענו את טיעוני באי-כוח הצדדים, ותוך התחשבות בתסקירי המבחן שהוגשו, ובהליך השיקומי אותו עברו המערערים - הגענו לכלל מסקנה כי דין הערעורים להתקבל באופן הבא: עונש המאסר בפועל שהושת על המערער 1 יופחת מ-8 ל-6 חודשים, והוא ירוצה בדרך של עבודות שירות. עונש המאסר בפועל שהושת על המערער 2 יופחת מ-6 ל-4 חודשי מאסר בפועל ואף הוא ירוצה בדרך של עבודות שירות. שאר רכיבי העונש שהשית בית המשפט המחוזי הנכבד יוותרו על כנם. להלן יובאו הטעמים למסקנתנו זו.

14. אמנם, ככלל, אל לה לערכאת הערעור להתערב בעונש שהושת בערכאה הדיונית, אלא אם כן מדובר בסטייה מהותית ממדיניות הענישה הראויה, או כאשר מתקיימות נסיבות מיוחדות המצדיקות את הדבר (ראו: ע"פ 1242/97 גרינברג נ' מדינת ישראל (3.2.1998); ע"פ 9097/05 מדינת ישראל נ' ורשילובסקי (3.7.2006); ע"פ 3091/08 טרייגר נ' מדינת ישראל (29.1.2009); ע"פ 6877/09 פלוני נ' מדינת ישראל (25.6.2012)). יחד עם זאת, במקרה זה, נוכח ההתפתחויות השיקומיות המשמעותיות שחלו בעניינם של המערערים במהלך הליך הערעור, אשר החל עוד בחודש מאי 2013, דעתנו כי מתקיימות אותן נסיבות מיוחדות המצדיקות התערבות בגזר הדין. דעתנו היא, כי במקרה שלפנינו, יש איפוא לבכר את שיקולי השיקום על פני שיקולי הגמול וההרתעה, וזאת מן הסיבות שלהלן:

(1) גילם של המערערים: כפי שהוזכר לעיל, המערערים היו קטינים במועד ביצוע העבירה. סעיף 1א לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971 קובע כך:

"מימוש זכויות של קטין, הפעלת סמכויות ונקיטת הליכים כלפיו ייעשו תוך שמירה על כבודו של הקטין, ומתן משקל ראוי לשיקולים של שיקומו, הטיפול בו, שילובו בחברה ותקנת השבים, וכן בהתחשב בגילו ובמידת בגרותו".

על ההבדל בשיקולי הענישה, בין קטינים לבגירים, עמדה גם השופטת א' פרוקצ'יה ב-ע"פ 2669/00:

"לגבי קטין יינתן משקל-יתר לנסיבות האינדיווידואליות של הנאשם, לגילו, לסיכויי שיקומו, לנסיבות העבירה מבחינתו, וככלל - הנכונות לסטות מחובת מיצוי הדין ולהימנע מהרשעה תוך הדגשת עניינו של הפרט תהא נדירה פחות. עם זאת גם כאן כנגד שיקולי הפרט יועמד השיקול הציבורי, ובכלל זה יישקלו חומרתה של העבירה שנעברה על נסיבותיה המיוחדות וצורכי ההרתעה וההגנה על הציבור, ובמקרים מתאימים עשוי אינטרס הציבור, המבקש למצות את הדין, לגבור גם כאשר מדובר בקטין" (ע"פ 2669/00 מדינת ישראל נ' פלוני, פ"ד נד(3) 685, 691 (2000); וראו גם: ע"פ 8480/12 בלצאו נ' מדינת ישראל (23.1.2013); ע"פ 4605/13 פלוני נ' מדינת ישראל (25.2.2014)).

נוכח האמור, יש מקום להעניק חשיבות יתרה לאפשרויות השיקום של המערערים, ולהשפעה שתהיה לעונש מאסר מאחורי סורג ובריה, על התהליך אותו המערערים עוברים.

(2) התהליך הטיפולי והשיקומי אותו עברו המערערים: כפי שהוזכר לעיל, שני המערערים נמצאים בעיצומו של תהליך, אשר נבחן לאורך זמן במהלך התמשכות ההליך הערעורי. אנחנו סבורים שיש בכוחו של תהליך שיקומי זה לאפשר למערערים לחזור למסלול חיים נורמטיבי.

לגבי המערער 1, ניכר כי שיתף פעולה עם שירות המבחן, והצליח ליצור קשר טיפולי שהלך והתפתח לאורך הזמן, נוכח האמור, שירות המבחן התרשם כי המערער 1 אכן שם לעצמו כיעד את השתלבותו הנורמטיבית בחברה.

הדברים אמורים ביתר שאת לגבי המערער 2, אשר לגביו שירות המבחן התרשם כי ההליך המשפטי מהווה עבורו התרעה משמעותית ומניע אותו לשיתוף פעולה עם הליך טיפולי.

בהקשר זה יצוין עוד, כי מאז פתיחת התיקים הפליליים העומדים בבסיס הערעורים, לא נפתחו למערערים תיקים פליליים נוספים, גם בכך יש להעיד על יעילותו של תהליך השיקום אותו עוברים המערערים.

דומה כי שליחתם של המערערים למאסר מאחורי סורג ובריא בשלב זה, עשויה לגדוע את המסלול השיקומי שהמערערים הילכו בה עד עתה, ולפגוע בסיכוייהם להשתלב באופן נורמטיבי בחברה.

15. יודגש עוד – חומרתה של העבירה לא נעלמה מעינינו, וגם לא סבלו של נפגע העבירה. יחד עם זאת, דומה כי בענייננו, בהכנסת המערערים למאסר מאחורי סורג ובריא – רב הנזק על התועלת שכן ראוי ליתן להם הזדמנות אחרונה, לבל ישוּבו למעגל הפשע. מבלי להתעלם משיקולי גמול והרתעה בענישה, יש לזכור כי "גדולה תשובה שמקרעת גזר דינו של אדם" (בבלי, ראש השנה, דף יז, עמוד ב).

16. נוכח כל האמור לעיל – סבורים אנו כי יש להמיר את עונשם של המערערים לריצוי בדרך של עבודות שירות, תוך שמירת הפער בענישה בין שני מהמערערים, מן הטעמים המוזכרים בפיסקה 5 שלעיל, באופן הבא:

על המערער 1 יוּשַׁת עונש מאסר בן שישה חודשים שירוצה בדרך של עבודות שירות חלף עונש המאסר שהוּשַׁת עליו. על המערער 2 יוּשַׁת עונש מאסר בן ארבעה חודשים שירוצה בדרך של עבודות שירות חלף עונש המאסר שהוּשַׁת עליו. למוֹתֵר לציין, כי על המערערים לעמוד באופן מלא בתנאים שייקבעו להם במסגרת עבודות השירות, שאם לא כן ייתכן שיהיה צורך בהמרת עונשם לביצוע מאחורי סורג ובריא בהתאם להוראות סעיף 51ט לחוק העונשין.

כהשלמה לעונשים הנ"ל אנו קובעים כי על המערערים יוטל צו מבחן לשנה, אשר יכלול את הרכיבים המופיעים בתסקירי שירות המבחן.

יתר רכיבי גזר הדין כנגד המערערים יוותרו כאמור על כנם.

17. המערערים יתייצבו איפוא לריצוי עונשם, על פי המלצת הממונה על עבודות שירות, כדלהלן: המערער 1 יתייצב בתאריך 30.9.2014 עד השעה 8:00 במשרדי הממונה על עבודות שירות במחוז דרום; המערער 2 יתייצב בתאריך 23.9.2014 במשרדי הממונה על עבודות שירות במחוז דרום.

ניתן היום, כ"ג בתמוז התשע"ד (21.7.2014).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט

עמוד 7
